POLIISI
LÄNSI-UUSIMAA

5.11.2015

Lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

Hallituksen esitys (HE 66/2015 vp) eduskunnalle laiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi muun muassa esitutkintalakia, tutkintavankeuslakia, poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus saattaa voimaan rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskeva direktiivi.

Länsi-Uudenmaan poliisilaitos pitää esitettyä lakimuutosta kannatettavana ja rikoksen uhrin asemaa parantavana. Poliisilaitos esittää lausuntonaan seuraavaa:

1 Esitutkintalakiin ehdotetut muutokset

1.1 Rikosilmoituksesta annettava kirjallinen vahvistus

Esitutkintalain 3 luvun 1 §:ään ehdotetun muutoksen mukaan asianomistajalle on annettava hänen tekemästään rikosilmoituksesta kirjallinen vahvistus, joka sisältää ilmoituksen tekemistä ja ilmoitettua rikosta tai tapahtumaa koskevat perustiedot. Ehdotuksen mukaan kirjallinen vahvistus annettaisiin asianomistajalle ilman tämän pyyntöä. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan nykyinen asianomistajalle annettava ilmoitusjäljennös täyttää sisällöltään uhridirektiivin vaatimukset siitä, mitä tietoja asianomistajan tekemästä rikosilmoituksesta annettavassa kirjallisessa vahvistuksessa tulisi olla.

Noin puolessa poliisilaitoksen tutkittavaksi tulevista rikosasioista kenttäpartiot ovat ilmoitusten vastaanottajina. Kenttäpartiot käsittelevät rangaistusmääräysmenettelyllä suuren osan asianomistajien ilmoittamista rikosasioista. Näissä tilanteissa tiedoksi annetun rangaistusvaatimuslomakkeen lähettäminen asianomistajalle tulisi täyttää ehdotetun säännöksen edellyttämän vahvistuksen. Tämä olisi tärkeää siitäkin syystä, että hallitusohjelman mukaisesti oikeusministeriön johdolla ollaan selvittämässä rangaistusvaatimusmenettelyn käyttöalan laajentamista. Sanomattakin on selvää, että kirjallisen vahvistuksen lähettäminen asianomistajalle aiheuttaisi poliisille huomattavan lisätyön.

Poliisilaitos haluaa muistuttaa, että esimerkiksi kotihälytys- ja perheväkivaltatilanteissa lieväkin pahoinpitelyrikos on nykyisin virallisen syytteen alainen. Näissä tilanteissa poliisi laatii rikosilmoituksen, vaikka asianomistaja ei sitä haluaisikaan.

LÄNSI-UUDENMAAN POLIISILAITOS
Nihtisillankuja 4, PL 20, 02631 ESPOO
kirjaamo.lansi-uusimaa@poliisi.fi
Puh. 0295 430 281, Faksi 09 412 3205

Ilmoituksen vahvistusmenettelyä koskevan 5 artiklan 1 kohdassa ei ole tarkemmin määritelty, milloin kirjallinen vahvistus tulisi toimittaa asianomistajalle. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan olisi tärkeää, ettei laissa määriteltäisi vahvistuksen antamisen ajankohtaa eikä sen muotoa tai toimitustapaa vaan sovellettaisiin ilmoituksen toimittamiseen yleisiä esitutkintaan ja hallintoon liittyviä periaatteita.

1.2 Asianomistajalle tehtävät ilmoitukset

Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi esitutkintalain säännöksiä, jotka koskevat velvollisuutta ilmoittaa asianomistajalle hänen oikeuksistaan esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Poliisilaitos toteaa, että nykyiselläänkin poliisi ilmoittaa asianomistajalle laajasti tämän oikeuksista. Poliisilla on käytössä tätä varten "asianomistajalle ilmoitettavat asiat" -lomake valmiine käännösversioineen useille kielille. Poliisilaitos pitää hyvänä ilmoitusvelvollisuuden kokoamista uuteen esitutkintalain 4 luvun 18 §:ään.

Ehdotuksen mukaan asianomistajan oikeuksista ilmoitetaan "ilman aiheetonta viivytystä". Nykyisin asianomistajalle tehtävät ilmoitukset tulevat käsiteltäväksi asianomistajan kanssa pääsääntöisesti asianomistajakuulustelun yhteydessä, joka järjestetään usein kuukausien kuluttua tapahtumasta, jota epäillään rikokseksi. Nykyinen menettely ei vastanne ehdotettua uutta menettelyä. Jotta rikoksen uhrin direktiivin mukaisten tukipalveluiden käynnistäminen "ilman aiheetonta viivytystä" voitaisiin toteuttaa, tulisi poliisilaitoksen käsityksen mukaan asianomistajalle lähettää jo rikosilmoitusvahvistuksen yhteydessä kirjallinen ohjeistus ehdotetun esitutkintalain 4 luvun 18 §:ssä tarkoitetuista palveluista. Tämä ohjeistus tulisi laatia oikeusministeriön ja sisäministeriön yhteistyönä.

1.3 Asianomistajan oikeus käännöksiin

Ehdotetun esitutkintalain 4 luvun 13 §:n mukaan asianomistajalle on pyynnöstä käännettävä kohtuullisessa ajassa kirjallisesti asianomistajan käyttämälle kielelle olennainen esitutkinta-aineistoon kuuluva asiakirja tai sen osa, jos kääntäminen on tarpeen asianomistajan oikeuden valvomiseksi, 3 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettu kirjallinen vahvistus sekä 11 luvun 1 §:ssä tarkoitettu päätös, joka koskee esitutkinnan toimittamatta jättämistä, lopettamista tai päättämistä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi, taikka tällaisen päätöksen yhteenveto.

Poliisilaitoksen käsityksen mukaan esitetyt uudet vaatimukset asiakirjojen kääntämisestä lisäävät huomattavasti poliisin kustannuksia. Poliisin rikosilmoitusjärjestelmän tilastotietojen mukaan Suomessa on kirjattu viime vuosina noin 16 000 sellaista rikoslakirikosta, joissa ulkomaalainen henkilö on asianomistajana. Hallituksen esityksessä on arvioitu poliisin käännöskulujen nousevan yhteensä 300 000 €. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan tämä arvio ei vastanne tulevia todellisia käännöskuluja, jotka lienevät moninkertaiset. Tarkkaa tietoa käännöskulujen määrästä ei ole olemassa. Tästä syystä poliisilaitos esittääkin, että uhridirektiivin implementoinnista viranomaisille tulevien käännöskustannusten hoitamiseksi avattaisiin erillinen arviomäärärahamomentti.

1.4 Asianomistajan henkilökohtainen arviointi

Esitutkintalain 11 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 9 a pykälä, jossa säädettäisiin asianomistajalle tehtävästä henkilökohtaisesta arvioinnista, jonka tarkoituksena olisi asianomistajan haavoittuvuuden ja erityisen suojelun tarpeen tunnistaminen sekä asianomistajan mahdollisesti tarvitsemien erityistoimenpiteiden määrittäminen. Ehdotetun pykälän mukaan poliisin olisi ilman aiheetonta viivytystä arvioitava, mitkä erityiset toimenpiteet asianomistajan suojelemiseksi asiaa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä käsiteltäessä voivat olla tarpeen. Poliisin tulisi arvioida tarvetta erityistoimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on asianomistajan suojeleminen lisäkärsimykseltä, pelottelulta ja kostotoimilta asiaa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä käsiteltäessä. Arviointia tehtäessä olisi otettava huomioon asianomistajan käsitys toimenpiteen tarpeellisuudesta.

Poliisilaitoksen käsityksen mukaan tämän arviointitoimenpiteen toteuttaminen ehdotetulla tavalla tulisi vaatimaan poliisilta paljon uutta lisätyötä ja erityisosaamista, koska arviointia tulisi suorittaa kaikissa niissä rikoksissa, joissa on asianomistaja. On myös huomattava, että osa arvioinnin toimenpiteistä tulee suorittaa jo ennen asianomistajakuulustelun suorittamista. Lisäksi olisi huomioitava se, että osa asianomistajista uhriutuu toistuvasti ja se johtaisi esityksen mukaan jatkuvaan arviointiin ja käytännössä jatkuvaan uhrin suojaamiseen tai valvontaan. Tästä syystä poliisilaitoksen käsityksen mukaan olisi ensiarvoisen tärkeää selkeästi tuoda esille, kenellä on kokonaisvastuu rikoksen uhrin tukemisesta ja suojelemisesta.

Poliisilaitos haluaa kiinnittää huomiota myös siihen, että asianomistajan henkilökohtaisesta arvioinnista on säädetty vain esitutkintalaissa, vaikka direktiivi näyttäisi edellyttävän suojelutoimien liittyvän erityisesti rikosasian oikeudenkäyntimenettelyyn. Vastuu asianomistajan suojelemisesta siirtyy esitutkinnan jälkeen syyteharkinnan aikana syyttäjälle ja tuomioistuinkäsittelyn aikana tuomioistuimelle. Tästä syystä asianomistajan suojelutarpeen uudelleen arvioimisesta oikeudenkäyntiä varten tulisi säätää myös syyttäjien ja tuomioistuinten menettelyä koskevissa säännöksissä.

Poliisilaitos kummeksuu ehdotettuun pykälään otettavaa säännöstä poliisin velvollisuudesta kuulla syyttäjää edellä tarkoitettua arviointia tehdessä. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan esitutkintalain 5 luvussa säädetty poliisin ja syyttäjän yhteistyö kattaa jo esitetyn kuulemisvelvoitteen, joten ehdotettu sääntely voitaisiin poistaa tarpeettomana ja päällekkäisenä.

1.5 Tutkintavangin vapauttaminen

Esityksessä ehdotetaan esitutkintalain 4 luvun 19 §:n muuttamista siten, että henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneen rikoksen tai seksuaalirikoksen asianomistajalla olisi halutessaan oikeus saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja tietyin edellytyksin muusta vankilasta poistumisesta.

Poliisilaitoksen käsityksen mukaan asia koskee poliisia tutkintavangin vapauttamisen yhteydessä ja edellyttää, että asianomistajalle on tällaisesta

mahdollisuudesta kerrottu ja sovittu yhteydenpitotavasta. Asia tulee lisäämään poliisin esitutkinnan aikana tekemiä toimenpiteitä.

1.6 Erityisen suojeluntarpeessa olevan asianomistajan kuulustelu

Ehdotetun esitutkintalain 4 luvun 19 §:n mukaan asianomistajan kuulustelu on suoritettava suojelun tarpeessa olevien henkilöiden kuulusteluun suunnitelluissa tiloissa. Artiklan 23 määrittelee, että uhrin kuulemisen tulee tehdä ammattihenkilö, jolla on tähän sopiva koulutus. Lisäksi kuulemisen voi tehdä vain samaa sukupuolta oleva, jos asianomistaja tätä pyytää.

Poliisilaitos toteaa ensinnäkin, että lasten kuulemisen osalta direktiivin vaatimukset voidaan toteuttaa. Aikuisten asianomistajien osalta uudet säännökset edellyttäisivät uusien kuulustelutilojen rakentamista ja uhrikuulusteluun valmentavaa koulutusta.

2 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta

2.1 Asianomistajan arvioinnin julkisuus

Poliisilaitoksen käsityksen mukaan asianomistajan suojelutarpeen selvittämisessä tulee esille seikkoja, jotka voivat olla hyvinkin arkaluontoisia. Nämä seikat tulevat ehdotuksen mukaan syylliseksi epäillyn tietoon. Tämä voi johtaa siihen, että asianomistaja ei uskalla kertoa oikeita perusteita suojelutarpeen arvioimiseksi ja ei siksi tule saamaan sitä suojelua, jota direktiivi edellyttäisi. Tästä syystä poliisilaitoksen käsityksen mukaan nämä tiedot tulisi olla salassa pidettäviä myös muilta asianosaisilta.

Poliisilaitos esittääkin, että viranomaistoiminnan julkisuudesta annetun lain asianosaisjulkisuutta käsittelevään 11 §:ään lisättäisiin asiaa koskeva säädös. Samalla tulisi tehdä vastaavat muutokset esitutkintalakiin.

Poliisilakimies Keijo Suuripää

Tiedoksi Poliisipäällikkö Jari Liukku